

ДІЯЛЬНІСТЬ ПРОФЕСОРА О. Ф. СМАГЛІЯ (1940 – 2016 РР.) У РОЗВИТКУ АГРОНОМІЧНОЇ НАУКИ І ПРАКТИКИ

Романюк Неля Йосипівна

доктор історичних наук, професор,
Поліський національний університет, м. Житомир
e-mail: kafedra_ppk@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-2340-4476>

Анотація. У статті висвітлено життєвий шлях професора О. Ф. Смаглія, виявлено цінності наукового внеску вченого у розвиток агрономічної науки України у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст. О. Ф. Смаглій присвятив своє життя сільському господарству. Основними напрямками його наукової діяльності були дослідження зміни родючості ґрунтів під впливом систем сівозмін, обробітку ґрунту та удобрення; впровадження на забруднених після аварії на Чорнобильській АЕС радіонуклідами територіях нових вискоєфективних екологобезпечних технологій сільськогосподарського виробництва; розробка системи різноротаційних вузькоспеціалізованих сівозмін для забезпечення розширеного відтворення родючості ґрунтів та підвищення продуктивності землеробства для зони Полісся. Аналіз трудової діяльності та наукової спадщини професора О. Ф. Смаглія – заслуженого працівника сільського господарства України, академіка Академії наук вищої школи України – робить можливим розуміння процесів не тільки у розвитку аграрної науки, а й в цілому сільського господарства України досліджуваного періоду. О. Ф. Смаглію належить вагомий внесок як талановитого організатора та методолога дослідної справи в аграрній науці, що позначилося на діяльності науково-інноваційного інституту енергозберігаючих і екологобезпечних технологій виробництва продукції рослинництва, спеціалізованої вченої ради із захисту дисертацій зі спеціальності 03.00.16. – екологія, наукової школи по підготовці кандидатів та докторів наук. Це дозволяє стверджувати про актуальність і необхідність проведення даного дослідження. Водночас багато проблем, які досліджувалися О. Ф. Смаглієм залишаються актуальними і сьогодні. Актуалізує дане дослідження також відсутність в українській історіографії та біографістиці висвітлення життєвого і творчого шляху О. Ф. Смаглія.

Ключові слова: сільське господарство, агрономічна наука, екологобезпечні технології, О. Ф. Смаглій.

Постановка проблеми. Дослідження особистості в українській історичній науці залишається актуальним і поглиблює наші знання про минуле, конкретизує події і процеси. У життєписі О. Смаглія прослідковуємо усю складність і непередбачуваність історичного процесу, руйнацію СРСР і розбудову незалежної України. На його долю випали ліквідація нищівних наслідків Чорнобильської катастрофи для сільського господарства, переорієнтація сільськогосподарського виробництва на екологічну складову. Цінно, що будучи добросовісним виконавцем завдань командно-адміністративної системи, йому вдалось залишити своєрідний слід у розвитку сільського господарства, якому він присвятив своє життя. О. Смаглій зумів поєднати наукову роботу з практичною діяльністю, працюючи на різних посадах.

Мета – розширити знання про розвиток сільського господарства в Україні у 1970 – 2010 рр. крізь призму життя і діяльності окремо взятої постаті – Смаглія Олександра Феодосійовича.

Історіографічний огляд. Наукова спадщина О. Смаглія недостатньо належним чином обробляється, аналізується і передається сучаснику. Немає статей присвячених постаті О. Смаглія та його ролі у розвитку агрономічної науки та практики. Загальним відомостям про вченого присвячено лише біографічна довідка у ювілейному виданні «Житомирський національний агроекологічний університет» (2012 р.). Отже, актуальність теми статті зумовлена науковим та суспільним значенням проблем, над якими працював О. Смаглій і продовжують працювати його послідовники.

Виклад основного матеріалу. Олександр Феодосійович Смаглій (1940 – 2016 рр.) – доктор сільськогосподарських наук (1995 р.), професор (2003 р.), відмінник освіти України (2004 р.), академік Академії наук вищої школи України (2007 р.), заслужений працівник сільського господарства України (2010 р.). Основними напрямками діяльності О. Смаглія були дослідження зміни родючості ґрунтів під впливом систем сівозмін, обробітку ґрунту та удобрення; впровадження на забруднених після аварії на Чорнобильській АЕС радіонуклідами територіях нових вискоєфективних і екологічнобезпечних технологій сільського господарства; розробка системи різноротаційних вузькоспеціалізованих сівозмін для забезпечення розширеного відтворення родючості ґрунтів та підвищення продуктивності землеробства для зони Полісся [Житомирський національний агроекологічний університет, 2012, с. 36-37].

О. Смаглій народився 21 липня 1940 р. у с. Михайлівці Муровано-Куриловецького району Вінницької області. З 1959 р. навчався в Уманському сільськогосподарському інституті на агрономічному факультеті, який з відзнакою закінчив у 1964 р. Навчання у вузі, де здійснювалася фахова агрономічна освіта, сформувало світогляд і стало запорукою майбутнього професійного зростання. У подальшому його життя було тісно пов'язано з сільським господарством. Він достойно пройшов всі щаблі командно-адміністративної системи, залишившись відданим аграрієм.

Особливо цінно, що з початку трудової біографії О. Смаглій намагався впроваджувати здобуті теоретичні знання в практику сільськогосподарського виробництва і набувати досвід для його подальшої інтенсифікації. Формування його поглядів тривало все життя у ході цілеспрямованої діяльності і натхненної праці. У розвитку професіоналізму і добропорядності О. Смаглія особливу роль відіграв ціннісний аспект, який проявився у відображенні проблем та інтересів проживаючих на селі людей. У 1964 – 1968 рр. він працював головним агрономом колгоспу «Ленінський шлях» Ніжинського району Чернігівської області. Попрацювавши на виробництві, з 1969 р. по 1971 р. навчався в аспірантурі при Інституті землеробства УААН. З 1971 р. по 1972 р. завідував відділом землеробства Чорторійського дослідного поля Любарського району Житомирської області. Проведені наукові дослідження стали запорукою успішного захисту кандидатської дисертації у 1972 р.

У цей час суспільно-політичні та економічні процеси в Радянському Союзі супроводжувалися численними політичними та економічними кампаніями, реформами, експериментами, котрі є досить дискусійними з точки зору сучасних

учених. У суспільному житті співіснували дві тенденції, з одного боку, зростаючий вплив тоталітаризму, а з іншого – виникнення необхідності змін у всіх сферах суспільства. У середині 1960-х рр. у СРСР особливо актуальною стала проблема підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва. Спробою реформувати аграрну політику були рішення березневого (1965 р.) Пленуму ЦК КПРС. Важливим завданням цієї реформи мав стати перехід від адміністративних методів управління сільським господарством до економічних, впровадження госпрозрахунку, послаблення обмежень на розвиток підсобних господарств селян. Поставленні завдання зумовили розвиток аграрного сектора на найближчі десятиліття. Компартійна система, треба віддати належне, приділяла особливу увагу кадровій політиці: підбору, підготовці та розстановці кадрів.

О. Смаглій, як перспективний фахівець був рекомендований з 1973 р. у керівні державні структури. Упродовж 1973 – 1977 рр. працював начальником Любарського районного управління сільського господарства, секретарем Любарського райкому Компартії України. З 1978 р. по 1996 р. був заступником директора по науковій роботі Інституту сільського господарства Полісся УААН, вміло поєднував організаційну роботу і наукові дослідження. У 1978 р. отримав вчене звання – Старший науковий співробітник за спеціальністю «Загальне землеробство» [Архів Поліського національного університету. Смаглія Олександра Феодосійовича, арк. 12].

Різким поворотом у зміні наукових досліджень стала аварія на Чорнобильській АЕС. У регіоні створилися нові умови, що поставили перед ученими Інституту, як і України в цілому, об'єктивну необхідність поступового перепрофілювання основних напрямів досліджень у сфері аграрної науки. У першу чергу було розпочато розробки щодо зниження рівня радіаційного забруднення агроландшафту зони Полісся, виробництва екологічно чистої сільськогосподарської продукції у регіоні, здійснювалася підготовка кваліфікованих кадрів в умовах радіоактивного забруднення сільськогосподарських та лісових угідь. Під керівництвом О. Смаглія за тематикою досліджень Інституту сільського господарства Полісся (1992 – 1997 рр. № держреєстрації 0198V003641) проведена низка стаціонарних польових дослідів, аналіз і статистична обробка інформації, узагальнення та їх теоретичне обґрунтування. За результатами досліджень науковці надавали пропозиції виробництву на науково-практичних конференціях, зустрічах зі спеціалістами сільського господарства на місцях. У 1995 р. О. Смаглій захистив докторську дисертацію «Агроекологічні і технологічні основи ефективного використання осушених мінеральних ґрунтів Полісся України». Вибір теми дисертації був зумовлений як вимогами часу, так і потребою узагальнення та подальшого розвитку розпочатих раніше досліджень. Станом на 1997 р. у нього було 94 наукові праці в тому числі два авторські свідоцтва на винаходи (винахід «Ґрунтооброблювальне знаряддя», авторське свідоцтво № 137-525, М., 1987; винахід «Спосіб отримання органомінерального добрива», авторське свідоцтво № 1687581, М., 1991) [Архів Поліського національного університету. Особова справа Смаглія Олександра Феодосійовича, арк. 21, 25].

У 1997 – 2000 рр. О. Смаглій працював заступником, першим заступником начальника обласного управління сільського господарства і продовольства Житомирської обласної державної адміністрації. З 2000 р. по 2016 р. продовжував

свою наукову діяльність на посаді професора, завідувача кафедри агроекології (2000 – 2008 рр.), завідувача кафедри ґрунтознавства і землеробства (2008 – 2015 рр.) Житомирського національного агроекологічного університету (з 2020 р. – Поліський національний університет). З 2000 р. О. Смаглій наказом ВАК України був призначений головою спеціалізованої ради K14.083.01 по захисту кандидатських дисертацій за спеціальністю 03.00.16 – екологія, яку очолював до 2016 р. У практичній діяльності проводив значну наукову роботу.

У цей період йшла переорієнтація у підходах щодо інтенсифікації сільського господарства. Збільшення виробництва сільськогосподарської продукції за часів Радянського Союзу значною мірою досягалося за рахунок інтенсифікації агротехнологій та розширення площ посівів. Відомо, що надмірна інтенсифікація без наукового обґрунтування ведення сільськогосподарського виробництва зумовила низку проблем, пов'язаних з деградацією ґрунтового покриву, забрудненням навколишнього середовища, зниженням якості продукції. Разом з тим, безсистемне зниження рівня інтенсифікації веде до падіння ефективності використання сільськогосподарських угідь, а особливо ріллі. Тому серед важливих завдань аграрної науки на перший план постала необхідність науково обґрунтованого ведення землеробства, підвищення рентабельності і стійкості агрофітоценозів для забезпечення сталих урожаїв та продукції високої якості. Розв'язати його можна на основі вдосконалення та освоєння сучасних зональних адаптивних систем землеробства, важливим елементом яких є сівозміни, створення нових біотехнологій вирощування рослин з урахуванням особливостей їх взаємодії та післядії основних складових. Реформування зональних систем землеробства на адаптивно-ландшафтних засадах є основною передумовою виходу сільського господарського виробництва з кризового стану.

Соціально-економічні обставини, що склалися в державі, та загострення екологічної проблеми, яку спричиняє всезростаюче забруднення навколишнього середовища, викликали потребу пошуку нових напрямків ведення сільськогосподарського виробництва. Гостро постала проблема відтворення родючості ґрунтів та використання нових екологічно безпечних і енергозберігаючих технологій вирощування сільськогосподарських культур.

У 2009 р. з метою покращення виконання наукових екологічних досліджень, посилення інтеграційних процесів вищої агроекологічної освіти з науковою роботою і впровадження на забруднених радіонуклідами територіях нових високоефективних і екологічно безпечних технологій сільськогосподарського виробництва, був створений у структурі Житомирського національного агроекологічного університету Науково-навчальний Інститут енергозберігаючих і екологічно безпечних технологій виробництва продукції рослинництва. Директором цього Інституту був призначений доктор сільськогосподарських наук, професор О. Смаглій [Архів Поліського національного університету. Смаглія Олександра Феодосійовича, арк. 111].

До структури інституту увійшли агрономічний та інженерно-технічний факультети, агрохімлабораторія, технічна лабораторія і дослідне поле. Наукова робота інституту зосереджувалася на розробці п'яти комплексних науково-технічних програм: «Розробка ефективно-технологічних наукових основ елементів біологізації при вирощуванні сільськогосподарських культур в умовах Полісся України», «Розробка технології вирощування бобових культур з елементами альтернативного

землеробства з урахуванням ґрунтово-кліматичних умов Полісся», «Біологічна стійкість сортів сільськогосподарських культур(пшениці,ячменя,ріпаку та ін.)», «Розробка та впровадження екологічно безпечних засобів та методів експлуатації та ремонту техніки в умовах АПК України», «Розробка регіональної концепції сталого розвитку,що базується на створенні децентралізованої низової енергетики у сільському господарстві. Створення потужних мало висотних лісопилних рам» та 30 ініціативних тем [Житомирський національний агроекологічний університет, 2012, с. 37].

Розробки інституту увійшли в обласні комплексні програми «Родючість ґрунту», «Зерно», «Цукрові буряки», «Льон», «Ріпак». Доказом вдалих досліджень науковців інституту є той факт,що у державній реєстрації сортів на 2011 р. включено 4 сорти селекції університету, а саме: овес Житомирський, озиме тритікале ДАУ-5, конюшина повзуча-Муравка, конюшина-Поліська 10. До науково-дослідної роботи інституту активно долучалися студенти, які брали участь у конкурсах студентських робіт,проведенні дослідів. За 2009 – 2011 рр. інститут став базою проведення 4 міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій і VIII з'їзду ґрунтознавців України.

О. Смаглій надавав велику увагу виробництву органічної продукції,що особливо актуально і в наш час. Ним були запропоновані органічні технології вирощування сільськогосподарських культур для господарств різних форм власності, які дозволяють отримувати високі та стабільні врожаї. При цьому особлива увага надавалась не тільки отриманню врожаїв високої якості (органічна продукція), але і збереженню навколишнього середовища підтримання і підвищення родючості ґрунтів та екологічної рівноваги агроєкосистем. Тематика планів досліджень була спільною з ДВНЗ «ДАЕУ» (м. Житомир) та Інституту сільського господарства Полісся за державною науково-технічною програмою УААН «Науково-практичне обґрунтування сталого розвитку агроєкосистем України («Агроєкологія»))» (номер державної реєстрації 0106U009298), «Системи землеробства Лісостепу та Полісся («Землеробство»))» (номер державної реєстрації 0106U009301) на 2001 – 2005 – 2010 рр. за завданням «Розробити системи різноротаційних вузькоспеціалізованих сівозмін, що забезпечать розширене відтворення родючості ґрунтів і підвищення продуктивності землеробства в зоні Полісся». Під керівництвом О. Смаглія перші наукові дослідження були проведені на базі господарств: «Галекс-Агро» та «Органік мілк», що дало позитивні результати.

Зазначимо, що найбільше наукова діяльність О. Смаглія була зосереджена на пошуку технологій вирощування таких сільськогосподарських культур, які характерні для зони Полісся, а саме, картопля, жито озиме, льон-довгунець, сидеральні культури. Він враховував те, що сидеральні культури на бідних поліських піщаних ґрунтах, які значно підвищують їх родючість. Це, зокрема олійна редька, гірчиця, жито озиме та інші культури.

У зв'язку з ліквідацією колгоспів, радгоспів ним широко вивчались і наразі впроваджуються короткоротаційні сівозміни у зоні Поліссі згідно ландшафтно-ґрунтового землеробства. Короткоротаційні сівозміни, передбачають використання адаптивного землеробства і включають використання кліматичних та ґрунтових умов конкретно для вирощування сільськогосподарських культур, які найбільш

відповідають їх біологічному потенціалу. Оскільки в сучасний період недостатньо впроваджують багатопільні статичні сівозміни, культивують переважно беззмінно, що призводить до зниження врожайності, деградації ґрунтового покриву та порушення екологічної рівноваги в агроценозах. Тому одним з важливих завдань сучасного землеробства є удосконалення та освоєння зональних адаптивних систем землеробства, важливим елементом яких виступають коротко ротаційні сівозміни.

За результатами досліджень агровиробничим господарствам різних форм власності в зоні Полісся України вперше запропоновано оптимальне співвідношення культур у короткоротаційних сівозмінах Полісся, в яких частка картоплі не повинна перевищувати 25%. Найбільш оптимальною є чотирьохпільна сівозміна з наступним чергуванням культур: конюшина – озиме жито – картопля – овес з підсівом конюшини, яка дозволяє при внесенні органічних і помірних норм мінеральних добрив отримати екологічно чисту продукцію бульб картоплі та забезпечити екологічну стійкість агроєкосистеми.

Наукові дослідження професора О. Смаглія знайшли своє відображення в більше як 200 наукових працях, в т. ч. 9 підручниках і навчальних посібниках, двох авторських свідоцтвах на винаходи [Енергетична оцінка агроєкосистем, 2004; Агроєкологія, 2006; Технології та технологічні проекти вирощування основних сільськогосподарських культур, 2007; Основи землеробства, 2008; Зелене добриво – важливий захід підвищення родючості ґрунту та урожайності сільськогосподарських культур в умовах біологізації землеробства, 2008; Технології виробництва продукції рослинництва, 2012; Технології виробництва продукції рослинництва, 2014].

Значним надбанням професора О. Смаглія була робота з підготовки фахівців-агрономів, він створив наукову школу агроєкологічного спрямування. Тематика досліджень зосереджувалася на вивченні ґрунтозахисних структур агроландшафту і технологій вирощування сільськогосподарських культур; дослідженні короткоротаційних вузькоспеціалізованих сівозмін з альтернативними системами удобрення; розробці екологічно доцільних технологій та екологотехнологічної моделі оптимізації енергетичного балансу виробництва продукції рослинництва в зоні Полісся [Малиновський, 2007, с. 22, 141, 142]. Під науковим керівництвом О. Смаглія 9 осіб захистили кандидатські дисертації. Серед них: В. Фещенко (1998 р.), С. Рижук (2001 р.), Є. Данкевич (2003 р.), В. Полінкевич (2004 р.), Т. Радько (2008 р.), П. Матвійчук (2008 р.), О. Трембіцька (2011 р.), Ю. Ілінський (2013 р.), Т. Козлик (2010 р.). Всі вони продовжують працювати над проблемами інтенсифікації сільськогосподарського виробництва на основі новітніх екологічних технологій.

Висновки. Аналіз трудової діяльності та наукової спадщини професора О. Ф. Смаглія – заслуженого працівника сільського господарства України, академіка Академії наук вищої школи України – робить можливим розуміння процесів не тільки у розвитку аграрної науки, а й в цілому сільського господарства України досліджуваного періоду. О. Ф. Смаглію належить вагомий внесок як талановитого організатора та методолога дослідної справи в аграрній науці, що позначилося на діяльності науково-інноваційного інституту енергозберігаючих і екологобезпечних технологій виробництва продукції рослинництва, спеціалізованої вченої ради по захисту дисертацій із спеціальності 03.00.16. – екологія, наукової школи по підготовці кандидатів та докторів наук. Це дозволяє стверджувати про актуальність і

необхідність проведення даного дослідження. Водночас багато проблем, які досліджувалися О. Ф. Смаглієм залишаються актуальними і сьогодні.

Список використаних джерел та літератури

- Агроекологія: навчальний посібник, 2006. Київ: Вища освіта.
Архів Поліського національного університету. Особова справа Смаглія Олександра Феодосійовича. 159 арк.
Енергетична оцінка агроєкосистем: навчальний посібник, 2004. Житомир: Волинь.
Житомирський національний агроєкологічний університет, 2012. Київ: Вид-во Логос Україна.
Зелене добриво – важливий захід підвищення родючості ґрунту та урожайності культур в умовах біологізації землеробства: навчальний посібник, 2008. Житомир: ДАЕУ.
Малиновський, А. С., 2007. *Університету – 85 років. Сучасне, майбутнє*, Житомир: ДАЕУ.
Основи землеробства: підручник, 2008. Житомир: ДАУ.
Смаглій, О. Ф., 1995. *Агроєкологічні і технологічні основи ефективного використання осушених мінеральних ґрунтів Полісся України: автореферат дисертації на здобуття наукового ступення доктора сільськогосподарських наук*, Київ.
Технології виробництва продукції рослинництва: методичний посібник з лабораторно-практичних занять, 2012. Житомир: ЖНАЕУ, ч. 2.
Технології виробництва продукції рослинництва: методичний посібник з лабораторно-практичних занять, 2014. Житомир: Євенок О. О., ч. 1: Основи землеробства.
Технології та технологічні проекти вирощування основних сільськогосподарських культур: навчальний посібник, 2007. Житомир: ДАУ.

References

- Ahroekolohiia: navchalnyi posibnyk, 2006. Kyiv: Vyshcha osvita.
Arkhyv Poliskoho natsionalnoho universytetu. Osobova sprava Smahliia Oleksandra Feodosiiovycha. 159 ark.
Enerhetychna otsinka ahroekosystem: navchalnyi posibnyk, 2004. Zhytomyr: Volyn.
Zhytomyrskyi natsionalnyi ahroekolohichnyi universytet, 2012. Kyiv: Vyd-vo Lohos Ukraina.
Zelene dobrovyo – vazhlyvyi zakhid pidvyshchennia rodiuchosti hruntu ta urozhaivosti kultur v umovakh biolohizatsii zemlerobstva: navchalnyi posibnyk, 2008. Zhytomyr: DAEU.
Malynovskyi, A. S., 2007. *Universytetu – 85 rokiv. Suchasne, maibutnie [The University is 85 years old. Modern, future]*, Zhytomyr: DAEU.
Osnovy zemlerobstva: pidruchnyk, 2008. Zhytomyr: DAU.
Smahlii, O. F., 1995. *Ahroekolohichni i tekhnolohichni osnovy efektyvnoho vykorystannia osushenykh mineralnykh gruntiv Polissia Ukrainy: avtoreferat dysertatsii na zdobuttia naukovoho stupennia doktora silskohospodarskykh nauk [Agroecological and technological bases of effective use of drained mineral soils of the Polissia of Ukraine: abstract of the dissertation for obtaining the scientific degree of Doctor of Agricultural Sciences]*, Kyiv.
Tekhnolohii vyrobnytstva produktsii roslynnytstva: metodychnyi posibnyk z laboratorno-praktychnykh zaniat, 2012. Zhytomyr: ZhNAEU, ch. 2.
Tekhnolohii vyrobnytstva produktsii roslynnytstva: metodychnyi posibnyk z laboratorno-praktychnykh zaniat, 2014. Zhytomyr: Yevenok O. O., ch. 1: Osnovy zemlerobstva.
Tekhnolohii ta tekhnolohichni proekty vyroshchuvannia osnovnykh silskohospodarskykh kultur: navchalnyi posibnyk, 2007. Zhytomyr: DAU.

ACTIVITY OF PROFESSOR O. F. SMAGLI (1940 – 2016) IN THE DEVELOPMENT OF AGRONOMY AND PRACTICES

Nelia Romaniuk

Doctor of Historical Science, Professor,
Polissya National University, Zhytomyr

Abstract. The article looks at the life journey of Professor O. F. Smaglii. The value of the scientific contribution of the researcher in the development of agronomy in Ukraine in the later XX – in the early XXI century has been highlighted. O. F. Smaglii devoted his life to agriculture. The main areas of his scientific

activity were the studies of changes in soil fertility caused by crop rotation systems, soil cultivation and fertilization. He also dealt with introduction of new highly effective environmentally friendly technologies of agricultural production in contaminated areas after the Chornobyl disaster, and was also involved in the development of various specialized crop rotations to ensure extended reproduction of soil fertility and increase the productivity of farming in Polissia. Analysis of working career and scientific heritage of Professor O. F. Smaglii, who was an honoured employee of agriculture of Ukraine and a member of the Academy of Sciences of Higher School of Ukraine, makes it possible to understand the processes not only in the development of agronomy, but also agriculture of Ukraine as a whole in the period under investigation. O. F. Smaglii made a significant contribution to agronomy as a talented facilitator and a methodologist of research. This had an effect on the activities of scientific and innovation institute of energy-saving and environmentally-sound technologies for plant production, specialized academic board on thesis defense, specializing in 03.00.16 – Ecology, as well as scientific school that prepared doctors of philosophy and doctors habilitatus. This proves the relevance and necessity of the study. At the same time, many issues investigated by O. F. Smaglii remain topical today. The relevance of the study is also determined by the fact that the life journey and professional activity of O. F. Smaglii have not been highlighted in Ukrainian historiography and biographies.

Key words: agriculture, agronomy, environmentally friendly technologies, O. F. Smaglii.